

Výkaz činnosti oddělení digitalizace za rok 2022

Oddělení digitalizace zajišťuje ve Vlastivědném muzeu Jesenicka (dále jen VMJ) správu a vytváření digitalizace sbírkových a jiných předmětů prostřednictvím jednotné digitalizační databáze. Oddělení dále zodpovídá za import vybraného digitalizovaného obsahu na portál umožňující veřejný přístup, v případě Vlastivědného muzea Jesenicka se jedná o portál iniciativy Europeana známá v českém prostředí pod názvem eSbírky.

V roce 2022 pokračovalo oddělení digitalizace zejména v digitalizaci fondu historických podsbírek *Sbírky původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku* (vedené v centrální evidenci pod číslem MJE/002-04-30/107002) a *Sbírky původního Městského muzea v Javorníku* (MJA/002-04-30/108002). Důležitým počinem v oblasti prezentace bylo v roce 2022 zpřístupnění fondu javornické podsbírky prostřednictvím portálu eSbírky.

Oddělení digitalizace, které v rámci Vlastivědného oddělení podřízeno oddělení dokumentace, je spravováno jedním kmenovým zaměstnancem s kumulací funkcí. Digitalizaci ve VMJ se od roku 2018 věnuje Markéta Rušarová (dříve Kobierská).

1. DIGITALIZACE

Rok 2022 lze optikou dvou předchozích pandemických let považovat za rok, v němž došlo k určité normalizaci prací (v pandemických letech profitovalo oddělení digitalizace z mimořádných podmínek spjatých s bezpečnostními opatřeními v souvislosti s pandemickou situací zvýšenou časovou dotací). V roce 2022 se přesto podařilo vcelku udržet tempo digitalizace nastavené v pandemických letech a současná rychlost postupu lze pokládat za optimální a udržitelnou.

V roce 2022 pokračovala zejména digitalizace dvojrozměrných předmětů sdílené laboratoři společenských věd v objektu depozitářů VMJ na ulici Beskydská v Jeseníku, nicméně byly zahájeny také práce na digitalizaci 3D fondů v návaznosti na jiné interní úkoly.

1.1. Digitalizace v roce 2022

V roce 2022 probíhala v návaznosti na předchozí období **digitalizace dvojrozměrných předmětů** za použití skeneru EPSON Expression 12000XL s transparentní jednotkou, přičemž co do počtu zpracovaných digitalizátů se podařilo přiblížit se dlouhodobému průměru (téměř 96 %, viz *Tabulka 2*), což je vzhledem k enormně vysokým hodnotám z epidemických let uspokojivé. Během roku 2022 bylo zpracováno celkem 1 637 evidenčních čísel, což představuje 2 287 digitalizovaných obrazů (viz *Tabulka 1*).

Pilotně byly zahájeny rovněž práce na **digitalizaci trojrozměrných předmětů** pomocí fotoaparátu Canon EOS 70D, v rámci nichž bylo vytvořeno celkem 79 evidenčních čísel (PID22.0001 až PID22.0079). Kvalita výstupů z této digitalizace však jeví jako lehce problematická, neboť oddělení digitalizace v této záležitosti naráží na hranice přístrojového vybavení a zejména mantinely omezené erudice v oblasti dokumentační fotografie.

Tab. 1: 2D digitalizace v roce 2022 dle správců		
	evidenčních čísel	položek celkem
1.1. Vlastivědné muzeum Jesenicka	1 492	2 126
z toho:		
1.1.1. oddělení spol. věd Jeseník	435	577
z toho:		
1.1.1.1. sbírkové předměty	435	577
1.1.1.2. předměty pomocné evidence	0	0
1.1.2. oddělení spol. věd Javorník	1 042	1 534
z toho:		
1.1.2.1. sbírkové předměty	1 004	1 496
1.1.2.2. předměty pomocné evidence	38	38
1.1.3. oddělení biologie	0	0
1.1.4. oddělení geologie	0	0
1.1.5. oddělení archeologie	0	0
1.1.6. Knihovna VMJ	15	15
1.2. Státní okresní archiv Jeseník	0	0
1.3. soukromí vlastníci	145	161
Celkem všech	1 637	2 287

Digitalizované předměty pocházely v roce 2022 z naprosté většiny (tj. z více než 90 %) ze sbírek ve správě VMJ (viz *Tabulka 1*). Zbývající část pak tvořily materiály v držení soukromých vlastníků (zejména z majetku soukromých sběratelů či rodinné fondy zapůjčené pro interní potřeby VMJ či pro přípravu rozličných projektů).

Tab. 2: Meziroční srovnání postupu 2D digitalizace dle počtu ev. čísel (SID)	
	evidenčních čísel
2.1. průměr za období 2018-2021	1 935
2.2. celkem za rok 2022	1 637
<i>Procentuálně za rok 2022 oproti dlouhodobému průměru:</i>	84,60 %

Digitalizovaný materiál za rok 2022 zaujímá v digitálním archivu VMJ evidenční čísla SID22.0001 až SID22.1637.

1.2. Postup systematické digitalizace sbírkových předmětů ve sbírkách VMJ

Systematická digitalizace je v rámci VMJ rozdělena do dvou kategorií, které reflektují povahu sbírkových předmětů ve správě organizace. První kategorií je digitalizace dvojrozměrných předmětů, která probíhá pomocí skeneru EPSON Expression 12000XL. V rámci této kategorie jsou zpracovávány archiválie, grafiky, tisky, fotografie, negativy, diapositivy, mapy, plány či jiné víceméně ploché předměty (medaile, psí známky, menší výtvarná díla aj.), a to až do rozměru odpovídajícímu standardnímu formátu A3. Druhou kategorií pak představují ostatní trojrozměrné předměty či velkoformátové dvojrozměrné předměty, které jsou digitalizovány za pomoci digitálního fotoaparátu.

Systematická digitalizace sbírkových předmětů ve správě VMJ probíhá od roku 2018, přičemž prioritou pro proběhlé období je práce na digitalizaci dvojrozměrných předmětů, a to vzhledem ke skutečnosti, že VMJ má k dispozici adekvátní nástroj pro digitalizaci těchto materiálů. V roce 2022 byly zpracovány zejména dvojrozměrné sbírkové předměty.

Vlastivědné muzeum Jesenicka je správcem dvou sbírek, a sice *Sbírky původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku* (MJE/002-04-30/107002) s podsbírkami historickou, geologickou, botanickou, zoologickou a archeologickou, a *Sbírky původního Městského muzea v Javorníku* (MJA/002-04-30/108002) s jedinou, historickou podsbírkou. V roce 2022 pokračoval trend zvyšování tempa digitalizace sbírkových předmětů na úkor digitalizací jiných materiálů (procentuálně oproti dlouhodobému průměru o více než 50 %, viz *Tabulka 4*), a to zejména ve prospěch javornické sbírky (viz *Tabulka 3*).

Tab. 3: Systematická digitalizace sbírek VMJ v roce 2022		
	evidenčních čísel	položek celkem
3.1. Digitalizace v letech 2018 až 2021	3 633	5 126
z toho:		
3.1.1. jesenická sbírka	2 615	3 524
3.1.2. javornická sbírka	1 018	1 602
3.2. Digitalizace v roce 2022	1 439	2 073
z toho:		
3.2.1. jesenická sbírka	435	577
3.2.2. javornická sbírka	1 004	1 496
Celkem všech	5 072	7 199
<i>jesenická sbírka</i>	<i>3 050</i>	<i>4 101</i>
<i>javornická sbírka</i>	<i>2 022</i>	<i>3 098</i>

Sbírkové předměty digitalizované v roce 2022 pocházely výhradně z historických podsbírek *Sbírky původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku* a *Sbírky původního Městského vlastivědného muzea v Javorníku*. Důvodem je dvojrozměrná povaha velké části předmětů z těchto podsbírek a také velké badatelská poptávka po materiálech tohoto typu.

K poslednímu dni roku 2022 byla *Sbírka původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku* zdigitalizována přibližně z 8 %, *Sbírka původního Městského vlastivědného muzea v Javorníku* pak dokonce z téměř 15 % (viz *Tabulka 5*).*

*Digitalizace sbírkových předmětů, která probíhá průběžně v gesci jednotlivých správců podsbírek, je zpracována téměř ze 100 % (viz zprávy o činnosti za jednotlivá oddělení), ovšem tyto výstupy nedosahují potřebných kvalit pro veřejnou publikaci, jsou metodicky nejednotné a slouží výhradně pro interní potřeby jednotlivých pracovníků.

Tab. 4: Meziroční srovnání postupu systematické digitalizace sbírkových předmětů ve správě VMJ dle počtu ev. čísel	
	evidenčních čísel
4.1. průměr za období 2018-2021	908
4.2. celkem za rok 2022	1 439
<i>Procentuálně za rok 2022 oproti dlouhodobému průměru:</i>	158,48 %

Ze zajímavých souborů zdigitalizovaných v roce 2022 v rámci historické podsbírky *Sbírky původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku* jmenujme soubor akvarelů z cyklu školních kreseb ze Starého i Nového zákona malíře A. Austa (př. č. 81/91), album čsl. hraničáře (př. č. 39/91) či soukromé fotografické album rodiny Sousedíkovy ze 30. let 20. stol. (inv. č. H/JE 16.484).

Za *Sbírku původního Městského vlastivědného muzea v Javorníku* pak jistě stojí za zmínku digitalizace souborů fotografií Jiřího Štrajta zachycující Javornicko v průběhu 2. poloviny 20. století (př. č. 16/10), album poštovních dopisnic Louisy Schittenhelmové (př. č. 1001/70) či rozsáhlý soubor osobních devocionálií (př. č. 1007/70).

Tab. 5: Systematická digitalizace sbírek VMJ: k 31. 12. 2022	evidenčních čísel v CES	zpracováno inv. čísel	zpracováno procent
5.1. Sbírka původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku	38 128	3 050	8,21 %
z toho:			
5.1.1. podsbírka botanická	1 774	0	0 %
5.1.2. podsbírka zoologická	3 787	0	0 %
5.1.3. podsbírka geologická	4 262	0	0 %
5.1.4. podsbírka historická	12 371	3 050	24,65 %
5.1.5. podsbírka archeologická	15 934	0	0 %
5.2. Sbírka původního Okresního vlastivědného muzea v Javorníku	13 854	2 022	14,60 %

1.3. Parametry systematické digitalizace 2D předmětů ve VMJ

Skenovacím zařízením, který slouží ke zpracování dvojrozměrných předmětů, je Epson Expression 12000XL s transparenční jednotkou. Skenovacím programem zohledňujícím parametry vstupního formátu je SilverFast Ai IT8. Primární data jsou zpracovávána na pracovní stanici PC Barbone Game Intel, která vyhovuje náročným technickým požadavkům vyplývajícím ze zpracování velkoformátových obrazů. Post-processing výstupů je zajišťován programem Zoner PS X.

Metadata o digitalizovaných předlohách jsou ukládány v tabulkovém procesoru MS Excel (databázový soubor *Digitální archiv.xls*), který je mimo potřeby pracovníka digitalizace k dispozici také ostatním zaměstnancům VMJ prostřednictvím sdíleného disku VMJ.

Struktura tabulky metadat nebyla v roce 2022 zásadně upravována, neboť současná forma je pro potřeby oddělení dokumentace vyhovující, došlo pouze k drobné úpravě operativní části (zavedena sekce d2). Zjednodušená struktura databáze je následující:

- A) ID digitalizovaného obrazu;
- B) DIGITALIZOVANÝ OBRAZ: b1) *formát*; b2) *rok digitalizace*; b3) *datum digitalizace*; b4) *zdrojové skenování*; b5) *DPI*; b6) *typ skenování*; b7) *digitalizoval*;
- C) ORIGINÁLNÍ MÉDIUM: c1) *datum získání k digitalizaci*, c2) *dodal* (jméno); c3) *typ média*, c4) *počet stran*, c5) *negativ/pozitiv*; c6) *materiál*; c7) *soubor*; c8) *rozměr*; c9) *standardní formát*; c10) *vlastník/správce*; c11) *číslo sbírky v CES*; c12) *přirůstkové číslo*; c13) *podsbírka*; c14) *fond*; c15) *inventurní číslo*;
- D) eSBÍRKY: d1) (A/N); d2) *připraveno k importu*; d3) *datum importu*;

- E) OBSAH DIGITALIZOVANÉHO MÉDIA: e1) *rok*; e2) *období*; e3) *místo*; e4) *přesnění lokality*; e5) *autor*; e6) *osoba zmíněná/na fotografii*; e7) *pořadové číslo*; e8) *text*; e9) *téma*;
- F) POZNÁMKY

1.4. Zálohování dat

Digitalizované obrazy (primární skeny i zpracované snímky) jsou ukládány na pevném disku pracovní stanice Barbone a na přenosném externím uložišti dokumentátora. V roce 2022 byl zakoupen externí záložní HDD s kapacitou 10TB, na němž jsou výstupy z digitalizace pravidelně zálohovány. Nákup tohoto zařízení zajistil bezpečné zálohování dat vzešlých z digitalizace na následujících minimálně 5 let.

Pro interní potřeby v rámci organizace jsou rovněž výstupy v komprimovaném formátu (*jpg*) ukládány na cloudovém uložišti organizace (Google Disk), z něhož čerpají ostatní zaměstnanci VMJ pro běžnou práci s digitalizovaným materiálem.

1.5. Služby veřejnosti

Oddělení digitalizace poskytovalo v roce 2022 digitalizační služby veřejnosti. Objem digitalizátů zpracovaných pro veřejnost však byl v tomto roce poměrně nízký, neboť důraz byl kladen na digitalizaci vlastního sbírkového fondu.

1.6. Badatelské dotazy

Oddělení digitalizace zaznamenalo v roce 2022 celkem 4 badatelské dotazy, přičemž veškeré měly souvislost s veřejně dostupným profilem sbírkového fondu VMJ na portálu eSbírky.

1.7. Licenční smlouvy

Oddělení dokumentuje eviduje v roce 2022 celkem 9 licenčních smluv (Licenční smlouvy č. 1/2022 až 9/2022), na základě nichž poskytlo VMJ svůj digitalizovaný obsah jiným organizacím. Oddělení digitalizace poskytovalo své materiály v případě pěti z nich, přičemž počet licencovaných evidenčních čísel byl 24.

1.8. Výrazná pozitiva

Z externích reakcí vyplývá, že VMJ se daří oslovovat nové badatele z řad široké veřejnosti prostřednictvím zveřejňování svých fondů na veřejně dostupných portálech. Oproti roku 2021 se rovněž podařilo uspokojivě vyřešit problém související s kapacitou datových uložišť.

1.9. Výrazná negativa

Také v roce 2022 se projevovaly problémy spojené s nekompatibilitou databázových systémů Demus, eSbírek, CES a interního digitálního archivu VMJ. Přetrvávají rovněž nedostatky ve vzdělání pracovníka digitalizace v oboru dokumentační fotografie.

1.10. Aktuální potřeba

Akutní potřeby oddělení dokumentace se projevují zejména v oblasti příprav na zahájení 3D digitalizace. Jedná se o zajištění adekvátního vybavení fotografického ateliéru, což však implikuje dobré povědomí o rozličných postupech v problematice dokumentační fotografie, které ve VMJ doposud schází. V první řadě je proto vhodné uspokojit potřebu po zevrubném dozdělení v oblasti dokumentační fotografie, což vyžaduje přidělení vyšší časové dotace pro stávajícího pracovníka a vyčlenění finančních prostředků na externí vzdělávání, popř. zvážít vytvoření dalšího úvazku pro pracovníka, který by těmito vědomostmi a schopnostmi již disponoval.

2. PREZENTACE

2.1. eSbírký

Vlastivědné muzeum Jesenicka se v roce 2020 připojilo k portálu [eSbírký](#), prostřednictvím kterého prezentuje jím spravované sbírkové předměty. Vzhledem k technickému omezení na straně poskytovatele spravuje VMJ v rámci portálu eSbírký dva samostatné profily sbírek: [Vlastivědné muzeum Jesenicka \(sbírka Jeseník\)](#) a [Vlastivědné muzeum Jesenicka \(sbírka Javorník\)](#).

Oddělení digitalizace je odpovědné za import nových přírůstků na portál eSbírek, čehož je dosahováno za použití digitalizovaného materiálu v rámci digitálního archivu VMJ v součinnosti s kurátory jednotlivých podsbírek, kteří poskytují doplňující informace, které nelze z pouhých digitalizovaných obrazů vyčíst. Doplňující metadata jsou manuálně importována z muzejní databáze Demus, případně z fyzických inventárních karet. Informace u jednotlivých záznamů v rámci portálu eSbírký jsou tedy kombinací údajů získaných během digitalizace předloh a údajů uvedených na inventárních kartách jednotlivých sbírkových předmětů, což z portálu eSbírký činí mimořádně účinný integrovaný nástroj pro badatele.

V reakci na bližší seznámení s prostředím portálu eSbírký v posledních letech došlo k úpravě všech doposud publikovaných záznamů v sekci *klíčová slova*, která umožňuje fulltextové vyhledávání pro badatele. Veškeré záznamy vzniklé po roce 2022 toto pole již aktivně využívají.

2.1.1. Přírůstky v rámci portálu eSbírký

V roce 2022 pokračovalo zveřejňování nových záznamů v rámci sbírky jesenické, důraz však byl kladen zejména na sbírku javornickou, která v minulých letech z technických důvodů nebyla prezentována (viz *Výkaz činnosti oddělení digitalizace za rok 2021*). Během roku bylo nově zveřejněno celkem 345 záznamů o 509 obrazech, což je výsledek blížíci se dvěma pandemickým letem 2020 a 2021, kdy bylo tempo zveřejňování výrazně zvýšené z důvodu úbytku jiné agendy (viz *Tabulka 7*). K poslednímu dni roku 2022 bylo na portálu eSbírký zpřístupněno celkem 1 111 sbírkových předmětů prostřednictvím 2 052 obrazových položek (viz *Tabulka 6*).

Tab. 6: Portál eSbírký v roce 2022	počet záznamů	obrazových položek
6.1. záznamy z minulého období (2020-2021)	766	1 543
z toho		
6.1.1. sbírka Jeseník	766	1 543
6.1.2. sbírka Javorník	0	0
6.2. přírůstky za rok 2022	345	509
z toho		
6.2.1. sbírka Jeseník	155	275
6.2.2. sbírka Javorník	190	234
Celkem k závěru roku 2022	1 111	2 052

Vzhledem ke skutečnosti, že zdrojem pro import na portál eSbírek je interní digitální archiv VMJ, odpovídá zastoupení jednotlivých podsbírek na portálu eSbírek skladbě doposud zdigitalizovaných záznamů v digitálním archivu VMJ, jedná se tedy v současné době výhradně o zástupce z podsbírek historických.

Tab. 7: Meziroční srovnání počtu nově zveřejněných záznamů v rámci portálu eSbírek	
	počet záznamů
7.1. průměr za období 2020-2021	383
4.2. celkem za rok 2022	345
<i>Procentuálně za rok 2022 oproti průměru:</i>	90,08 %

Mezi zásadními importy roku 2022 v rámci jesenické sbírky se řadí soubor akvarelů z cyklu školních kreseb ze Starého i Nového zákona malíře A. Austa, soubor skleněných stereonegativů zachycujících Jesenicko na přelomu 19. a 20. století, fotografické materiály k historii lázeňství či fotografické reprodukce zachycující okolnosti počátku okupace v říjnu 1938 na Jesenicku.

Javornickou sbírku na portále eSbírek reprezentuje od roku 2022 zejména hojně žádaný soubor kresebných předloh pro podmalby na skle Josefa Neugebauera z Javorníku, dále pak soubor fotografií veterána 1. světové války a náruživého amatérského fotografa A. M. Schosse či fotografie lesních revírů z fondu Komorního ředitelství vratislavských biskupských statků v Javorníku. Import javornického fondu zpomaluje relativně nízká kvalita zpracování metadat dodávaných správcem sbírky; texty je nutné často zásadně přepracovávat, což má značný negativní vliv na potřebnou časovou dotaci určenou pro import.

2.1.2. Virtuální výstavy v rámci portálu eSbírek

Vlastivědné muzeum Jesenicka nepřipravilo v roce 2022 žádnou virtuální výstavu. Byly však zahájeny přípravy na virtuální výstavě u příležitosti půlkuatého výročí počátku okupace roku 1938. Oddělení dokumentace ve spolupráci s oddělením společenských věd připomene okolnosti těchto pohnutých událostí v 2. polovině roku 2023.

2.3. Výstavy

V roce 2022 byla zpřístupněna výstava Mgr. Matěje Mately *Chlapi od milířů. Uhlířství v Jeseníkách i obecně*, na jejímž vzniku se podílelo také oddělení digitalizace. Výstava byla k vidění v Galerii Vodní tvrze od 6. dubna do 19. června 2022.

3. OSTATNÍ ČINNOST

3.1. Vzdělávání

Oddělení digitalizace se v roce 2022 neúčastnilo vzdělávacích programů v oblasti digitalizace.

3.2. Členství v pracovních skupinách a komisích

3.2.1. Pracovní skupina Olomouckého kraje pro digitalizaci kulturního dědictví

V roce 2021 byla z iniciativy Olomouckého kraje ustanovena pracovní skupina Olomouckého kraje pro digitalizaci kulturního dědictví ve vlastnictví Olomouckého kraje, která si vytyčila za cíl zejména vytvoření jednotné strategie a metodiky digitalizace a rámcově sjednotit stav digitalizace v jednotlivých PO.

V roce 2022 pokračovalo shromažďování podkladů jednotlivých PO za účelem vytvoření jednotné strategie digitalizace kulturního dědictví ve vlastnictví Olomouckého kraje, kterou bude pro zřizovatele vypracovávat externí subjekt.

*V Jeseníku dne 27. února 2023
Mgr. Markéta Rušarová, Vlastivědné muzeum Jesenícka*